

National Audit Office

ADRODDIAD

Gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru 2022-23

Cyllid a Thollau EF

SESIWN 2023-24
19 IONAWR 2024
HC 389

Ni yw corff gwarchod gwariant cyhoeddus annibynnol y DU.

Rydym yn cefnogi Senedd y DU wrth ddwyn y llywodraeth i gyfrif ac rydym yn helpu i wella gwasanaethau cyhoeddus drwy ein harchwiliadau o ansawdd uchel.

Mae'r Swyddfa Archwilio Genedlaethol yn craffu ar wariant cyhoeddus ar gyfer Senedd y DU ac mae'n annibynnol ar lywodraeth a'r gwasanaeth sifil. Rydym yn helpu Senedd y DU i ddwyn y llywodraeth i gyfrif ac rydym yn defnyddio ein dealltwriaeth i helpu pobl sy'n rheoli cyrff cyhoeddus i wella gwasanaethau cyhoeddus.

Mae'r Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol, Gareth Davies, yn un o Swyddogion Tŷ'r Cyffredin ac yn arwain y Swyddfa Archwilio Genedlaethol. Rydym yn archwilio cyfrifon ariannol adrannau a chyrff cyhoeddus eraill. Rydym hefyd yn archwilio ac yn adrodd ar werth am arian y ffordd y mae arian cyhoeddus wedi cael ei wario.

Yn 2022, arweiniodd gwaith y Swyddfa Archwilio Genedlaethol at effaith ariannol gadarnhaol drwy gostau is, gwasanaethau a ddarperir yn well, neu fuddiannau eraill i ddinasyddion gwerth £572 miliwn.

National Audit Office

Gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru 2022-23

Cyllid a Thollau EF

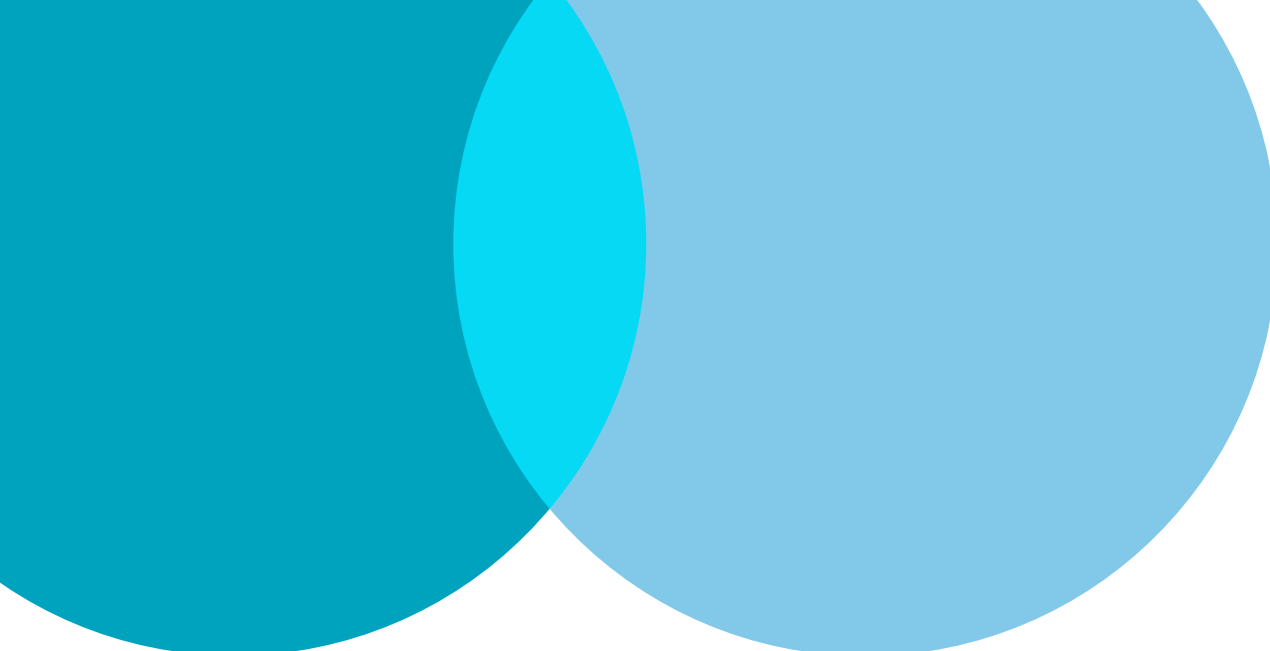
Adroddiad gan y Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol

Gorchynnwyd gan Dŷ'r Cyffredin
i gael ei brintio ar 17 Ionawr 2024

Paratowyd yr adroddiad hwn o dan Adran 6 o Ddeddf
Archwilio Cenedlaethol 1983 i'w gyflwyno i Dŷ'r Cyffredin
yn unol ag Adran 9 o'r Ddeddf

Cyflwynwyd i Gynulliad Cenedlaethol Cymru yn unol ag
Adran 116K o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006, fel y'i
diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2014

Gareth Davies
Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol
Y Swyddfa Archwilio Genedlaethol
21 Rhagfyr 2023

Mae'r deunydd sy'n ymddangos yn y ddogfen hon yn ddarostyngedig i hawlfraint y Swyddfa Archwilio Genedlaethol (NAO). Gellir copio neu atgynhyrchu'r deunydd at ddibenion anfasnachol yn unig, sef atgenhedlu ar gyfer ymchwil, astudiaeth breifat neu gylchrediad mewnol cyfyngedig o fewn sefydliad at ddibenion adolygu.

Mae copio at ddibenion anfasnachol yn ddarostyngedig i gydnabyddiaeth ddigonol, wedi'i hatgynhyrchu'n gywir ac nad yw'n cael ei defnyddio mewn cyd-destun cararweiniol, gyda'r deunydd. I atgynhyrchu deunydd hawlfraint NAO am unrhyw ddefnydd arall, rhaid i chi gysylltu â copyright@nao.org.uk. Dywedwch wrthym pwy ydych chi, y sefydliad rydych chi'n ei gynrychioli (os o gwbl) a sut a pham rydych chi'n dymuno defnyddio ein deunydd. Cofiwch gynnwys eich manylion cyswllt llawn: enw, cyfeiriad, rhif ffôn ac e-bost.

Sylwer na ellir atgynhyrchu'r deunydd sy'n ymddangos yn y ddogfen hon er budd masnachol heb ganiatâd penodol ac uniongyrchol yr NAO a bod yr NAO yn cadw'r hawl i ddilyn achosion torri hawlfraint yn erbyn unigolion neu gwmnïau sy'n atgynhyrchu deunydd ar gyfer ennill masnachol heb ein caniatâd.

Roedd dolenni i wefannau allanol yn ddilys ar adeg cyhoeddi'r adroddiad hwn. Nid yw'r Swyddfa Archwilio Genedlaethol yn gyfrifol am ddilysrwydd y dolenni yn y dyfodol.

Cynnwys

Ffeithiau allweddol 4

Crynodeb 5

Rhan Un

Treth incwm a gesglir oddi wrth drethdalwyr Cymreig 11

Rhan Dau

Gweinyddu treth incwm Cymru 18

Rhan Tri

Costau 31

Atodiad Un

Ein sail dystiolaeth 32

Gellir dod o hyd i'r adroddiad hwn ar wefan y Swyddfa Archwilio Genedlaethol yn www.nao.org.uk

Os oes angen fersiwn o'r adroddiad hwn arnoch mewn fformat amgen am resymau hygyrchedd, neu unrhyw un o'r ffigurau mewn fformat gwahanol, cysylltwch â'r Swyddfa Archwilio Genedlaethol ar enquiries@nao.org.uk

Roedd tîm astudiaeth y Swyddfa Archwilio Genedlaethol yn cynnwys:

Rebecca Mavin, Andy Serlin a Jordan Stokes, o dan gyfarwyddyd Darren Stewart. Mae'r adroddiad hwn ar gael ar wefan y Swyddfa Archwilio Genedlaethol yn www.nao.org.uk

Am ragor o wybodaeth am y Swyddfa Archwilio Genedlaethol cysylltwch â:

National Audit Office
Press Office
157-197 Buckingham Palace Road
Victoria
London
SW1W 9SP

 020 7798 7400

 www.nao.org.uk

 @NAOorguk

Ffeithiau allweddol

1.4mn

Trethdalwyr Cymreig yn
2021-22

£2.4bn

Refeniw treth incwm
Cymru yn 2021-22

£2.6bn

Amcangyfrif Cyllid a
Thollau EF o refeniw treth
incwm Cymru yn 2022-23

£0.4 miliwn costau gweinyddu treth incwm Cymru yn 2022-23

Crynodeb

Cyflwyniad

1 Rhoddodd Deddf Cymru 2014 bŵer llawn i Senedd Cymru bennu'r cyfraddau (ac eithrio'r lwfans personol) a delir gan drethdalwyr Cymreig ar incwm nad yw'n gynilion na difidendau o 6 Ebrill 2017. Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn yr holl refeniw treth incwm a gynhrychir o incwm nad yw'n gynilion na difidendau o dan bolisi treth incwm Cymru.

2 Ers mis Ebrill 2019, mae Llywodraeth y DU wedi gostwng cyfraddau treth incwm sylfaenol, uwch ac ychwanegol yn y DU 10 pwynt canrannol ar gyfer trethdalwyr Cymreig ac ers hynny mae gan y Senedd y pŵer i gymhwyso cyfraddau Cymru hefyd. Ar gyfer pob band treth, y gyfradd treth incwm a delir yw swm cyfradd y DU a ostyngwyd a chyfradd Cymru a bennwyd ar gyfer y flwyddyn (**Ffigur 1** drosodd). Fel mewn blynyddoedd blaenorol, ar gyfer 2022-23, pennodd y Senedd gyfraddau treth incwm Cymru ar 10% ym mhob band, a oedd yn golygu bod cyfanswm y cyfraddau ar gyfer trethdalwyr yng Nghymru yn cyfateb i gyfraddau'r DU, sef 20% (cyfradd sylfaenol), 40% (cyfradd uwch) a 45% (cyfradd ychwanegol).

Rolau a chyfrifoldebau

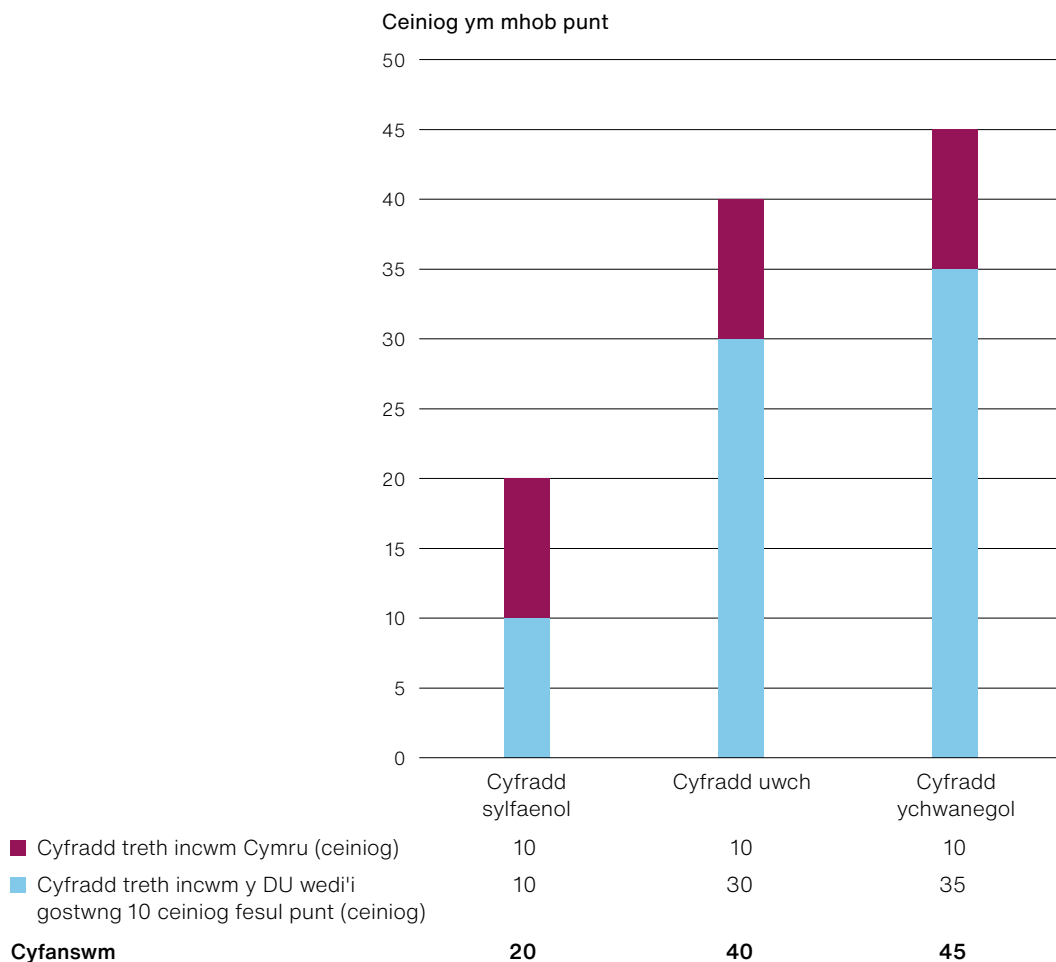
3 Trysorlys EF sy'n gyfrifol am dalu treth incwm Cymru i Lywodraeth Cymru. Mae Cyllid a Thollau EF (CTheF) yn gweinyddu ac yn casglu treth incwm Cymru fel rhan o system dreth y DU. Mae CTheF yn nodi trethdalwyr sy'n byw yng Nghymru drwy roi 'fflag' ar ei systemau sy'n nodi eu bod yn ddarostyngedig i gyfraddau treth incwm Cymru. Yn ôl cyfrifiad CTheF, roedd 1.4 miliwn o drethdalwyr Cymreig yn 2021-22.

4 Yn dilyn diwedd pob blwyddyn dreth, mae CTheF yn llunio amcangyfrif dros dro o refeniw treth incwm Cymru ar gyfer y flwyddyn honno. Cyfrifir yr alldro terfynol yn y flwyddyn ganlynol pan fydd CTheF wedi cael mwy o wybodaeth gan drethdalwyr a chyflogwyr. Mae'r adroddiad hwn yn cwmpasu'r alldro terfynol ar gyfer 2021-22 a'r amcangyfrif dros dro ar gyfer 2022-23. Mae CTheF yn disgwyl cyhoeddi'r alldro ar gyfer 2022-23 yn ei Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon ar gyfer 2023-24.

Ffigur 1

Cyfraddau treth incwm Cymru ar gyfer 2022-23

Mae cyfraddau treth incwm y DU yn cael eu gostwng 10 ceiniog fesul punt i bob diben a'u disodli gan gyfraddau treth incwm Cymru

Nodiadau

- 1 Ar gyfer pob band treth (sylfaenol, uwch ac ychwanegol), mae Llywodraeth y DU yn lleihau swm y dreth y bydd yn ei chasglu 10 ceiniog fesul punt ac mae'r Senedd yn pennu cyfradd treth incwm Cymru i'w hychwanegu at gyfraddau treth y DU.
- 2 Ar gyfer 2022-23, mae'r Senedd yn pennu pob un o gyfraddau treth incwm Cymru ar 10 ceiniog, sy'n golygu bod trethdalwyr Cymreig yn talu swm sy'n cyfateb o ran treth i gyfradd y DU ar gyfer pob band treth.

Ffynhonnell: Dadansoddiad Swyddfa Archwilio Cymru o ddata gan Lywodraeth Cymru

5 Mae Deddf Llywodraeth Cymru 2006, fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2014, yn ei gwneud yn ofynnol i'r Rheolwr ac Archwilydd Cyffredinol baratoi adroddiad ar gyfer pob blwyddyn ariannol ar y canlynol:

- digonolrwydd rheolau a gweithdrefnau CThEF, o ganlyniad i ddarpariaethau cyfraddau Cymru, er mwyn sicrhau y caiff treth incwm a godir ar gyfraddau a bennir gan y darpariaethau hynny ei hasesu a'i chasglu'n briodol;
- a yw CThEF yn cydymffurfio â'r rheolau a'r gweithdrefnau hyn;
- cywirdeb y symiau a ddygir i gyfrif gan CThEF sy'n ymwneud â threth incwm y gellir ei phriodoli i benderfyniad ar gyfraddau i Gymru;
- cywirdeb a thegwch y symiau a ad-delir i CThEF fel treuliau gweinyddol.

6 Mae'r adroddiad hwn yn asesu'r canlynol:

- cyfrifiad CThEF o refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22, yr 'alldro', a sicrwydd ynghylch cywirdeb y symiau a ddygir i gyfrif (Rhan Un);
- amcangyfrif CThEF o refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2022-23 a'n barn am y fethodoleg amcangyfrif (Rhan Un);
- rheolaethau allweddol a weithredwyd gan CThEF wrth asesu a chasglu treth incwm (Rhan Dau);
- y dull a fabwysiadwyd gan CThEF wrth asesu a lliniaru'r risg o ddiffyg cydymffurfiaeth â gofynion treth Cymru (Rhan Dau);
- cost gweinyddu treth incwm Cymru. Rydym yn rhoi sicrwydd ynghylch cywirdeb a thegwch y symiau hyn yng nghyd-destun y cytundeb rhwng CThEF a Llywodraeth Cymru (Rhan Tri).

7 Mae Atodiad Un yn nodi ein sail dystiolaeth archwilio.

Canfyddiadau allweddol

Alldro terfynol treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22 a'r amcangyfrif ar gyfer 2022-23

8 Yn ôl cyfrifiad CThEF, yr alldro terfynol ar gyfer 2021-22 oedd £2,384 miliwn. Mae hyn yn cynrychioli symiau a gasglwyd o dan bolisi treth incwm Cymru.

Amcangyfrif CThEF o dreth incwm Cymru ar gyfer 2021-22, a gyhoeddwyd ym mis Gorffennaf 2022, oedd £2,356 miliwn, sy'n golygu bod yr alldro gwirioneddol £28 miliwn (1.2%) yn uwch nag amcangyfrif gwreiddiol CThEF. Gwnaethom archwilio methodoleg CThEF ar gyfer cyfrifo'r alldro gwirioneddol, sydd o reidrwydd yn cynnwys rhai o'r meysydd amcangyfrifon sy'n weddill, er enghraifft lle nad oedd CThEF wedi derbyn ffurflenni threthdalwyr eto. Yn y meysydd hyn, rydym wedi gwerthuso'r sail dros amcangyfrif CThEF gan gynnwys y tybiaethau perthnasol a'r data a oedd ar gael. Yn seiliedig ar y gwaith archwilio hwnnw, rydym wedi dod i'r casgliad fod alldro refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22 wedi'i ddatgan yn deg (paragraffau 1.2 i 1.15).

9 Mae CThEF wedi amcangyfrif mai £2,589 miliwn yw refeniw treth incwm Cymru ar gyfer 2022-23. Mae hyn yn cyfateb i gynnydd o £205 miliwn (8.6%) o gymharu ag alldro 2021-22. Cynyddodd treth incwm ar gyfer y DU gyfan 8.9% yn 2022-23. Mae'r cynnydd yn refeniw treth incwm y DU a refeniw treth incwm amcangyfrifedig Cymru yn adlewyrchu cynnydd chwyddiannol mewn enillion a'r penderfyniad i rewi bandiau a throthwyon treth incwm. Cynyddodd hyn faint y boblogaeth o drethdalwyr a symudodd rhai threthdalwyr i ddsbarthiadau treth uwch. Mae CThEF yn disgwyl cyfrifo'r alldro treth incwm terfynol ar gyfer 2022-23 y gellir ei briodoli i Gymru yn 2024. Dim ond at ddibenion cyflwyno adroddiadau ariannol yn ei gyfrifon blyneddol y mae'r amcangyfrif a lunnir gan CThEF, ac nid yw'n effeithio ar swm y refeniw y mae Llywodraeth Cymru yn ei dderbyn yn y pen draw (paragraffau 1.16 i 1.19).

10 Mae ffactorau allanol wedi cynyddu lefel yr ansicrwydd yn amcangyfrif CThEF o refeniw treth incwm Cymru yn 2022-23. Nododd CThEF mai'r brif ffynhonnell o ansicrwydd yw pa mor gywir y gall amcangyfrif cyfran Cymru o atebolrwydd treth incwm y DU, yn enwedig am fod ei amcangyfrif ar gyfer 2022-23 yn dibynnu ar ddata arolygon o 2019-20. Mae CThEF wedi tynnu sylw at gyfraddau llog a chwyddiant uchel, twf cyflogau a phrisiau ynni uchel ac anwadal fel ffactorau allanol a greodd fwy o ansicrwydd yn 2022-23. Ystyriwn fod y dull gweithredu a fabwysiadwyd gan CThEF i amcangyfrif effaith y meysydd ansicrwydd hyn ar refeniw treth incwm Cymru yn 2022-23 yn rhesymol (paragraff 1.20).

Gweinyddu cyfraddau treth incwm Cymru

11 Mae gan CThEF reolau a gweithdrefnau digonol ar waith i sicrhau yr asesir ac y cesglir treth incwm Cymru yn briodol ac mae'n cydymffurfio â'r rheolau hynny.

Mae ein gwaith ar faterion sy'n ymwneud â threth incwm Cymru yn adeiladu ar ein hasesiad ehangach o reolau a gweithdrefnau CThEF, a gwblheir fel rhan o'n harchwiliad blynyddol o CThEF. Fel rhan o'r archwiliad hwnnw, daethom i'r casgliad bod CThEF wedi llunio rheoliadau a gweithdrefnau digonol i sicrhau gwiriad effeithiol o'r broses o asesu refeniw, ei gasglu a'i ddyrannu'n briodol, a bod y rheoliadau a'r gweithdrefnau hyn yn cael eu gweithredu'n briodol (paragraffau 2.2 i 2.14).

12 Yr her allweddol i CThEF o hyd wrth weinyddu'r system yw cynnal cofnod cywir a chyflawn o gyfeiriadau trethdalwyr Cymreig.

Mae CThEF yn dibynnu ar drethdalwyr yn ei hysbysu am newid cyfeiriad, er nad oes gofyniad cyfreithiol iddynt wneud hynny. Gwelsom fod gostyngiad wedi bod yn nifer y codau post yng Nghymru y nododd gwaith glanhau cyfeiriadau CThEF eu bod ar goll neu'n annilys, gyda 4% (52,319) o'r boblogaeth gyffredinol o drethdalwyr yn cael eu cofnodi fel rhai a oedd ar goll neu'n annilys yn ei sgan ar gyfer 2022-23 a gynhaliwyd ym mis Tachwedd 2022. Roedd y ffigur hwn yn is na'r 6% (81,716) a gofnodwyd ym mis Mehefin 2021. Mae CThEF wedi ymchwilio i'r achosion hynny ag incwm trethadwy yn ystod y flwyddyn ac wedi'u diweddarau (paragraffau 2.15 i 2.24).

13 Mae asesiadau CThEF yn parhau i nodi bod y risg o ddiffyg cydymffurfiaeth â threth incwm Cymru yn isel am nad oes unrhyw wahaniaeth rhwng cyfraddau treth Cymru a chyfraddau treth yng ngweddill y DU.

Yn 2022-23, lluniodd CThEF Ddarlun Strategol o Risg ar gyfer cyfraddau treth incwm Cymru. Ym marn CThEF, y prif feysydd o risg i dreth incwm Cymru yw risgiau i gydymffurfiaeth y mae'n eu hasesu ar lefel y DU gyfan. Nid yw CThEF yn nodi unrhyw risgiau yn y Darlun Strategol hwn o Risg sy'n benodol i Gymru am fod CThEF yn asesu bod risgiau i gydymffurfiaeth yng Nghymru yn gyson â gweddill y DU (paragraffau 2.26 a 2.27).

14 Gwnaeth CThEF gyfrifo enillion cydymffurfio o £120 miliwn yn ymwneud â Chymru ar gyfer 2021-22, y data diweddaraf sydd ar gael.

Mae CThEF yn mesur effeithiolrwydd ei weithgareddau gorfodi a chydymffurfio drwy enillion cydymffurfio: ei amcangyfrif o'r refeniw ychwanegol y mae wedi'i gynhyrchu, a'r colledion refeniw y mae wedi'u hatal. Amcangyfrifodd CThEF mai cyfran Cymru o golledion net o risgiau i gydymffurfiaeth ar gyfer 2020-21, sef y data mwyaf diweddar a oedd ar gael, oedd £390 miliwn. Mae CThEF yn cyfrifo'r ffigurau hyn fel cyfran o ffigur cyfatebol y DU, yn hytrach na defnyddio data penodol i Gymru i feintio'r risgiau. Nid yw CThEF yn ystyried amrywiadau daearyddol yn lefel y risgiau i gydymffurfiaeth, na llwyddiant cymharol gweithgarwch cydymffurfio yng Nghymru o gymharu â gweddill y DU nac yn adrodd arnynt (paragraff 2.31).

15 Ychydig iawn o ddata perfformiad sydd gan CThEF ar ei weithgareddau cydymffurfio yng Nghymru. Yn wahanol i'w system treth incwm, sy'n nodi trigolion Cymreig, ni all system gydymffurfiaeth CThEF nodi pobl sy'n byw yng Nghymru yn hawdd. Felly, ni all CThEF olrhain a monitro gweithgarwch cydymffurfiaeth yng Nghymru yn hawdd ac mae hyn yn effeithio ar ei allu i gasglu data perfformiad ynghylch y graddau y ceir diffyg cydymffurfiaeth yng Nghymru (paragraff 2.29).

16 Bu cynnydd yng ngweithgareddau cydymffurfiaeth CThEF yn 2022-23 ond methodd â chyflawni ei darged ar gyfer enillion cydymffurfio. Ledled y DU, roedd nifer yr achosion yn ymwneud â chydymffurfiaeth a agorwyd gan CThEF yn 2022-23 yn fwy nag yn 2021-22 ond roeddent 17% yn llai nag yn 2019-20 cyn y pandemig. Caeodd 20% yn llai o achosion nag yn 2019-20. Dywed CThEF fod hyn adlewyrchu'n rhannol ei strategaeth i ganolbwyntio fwyfwy ar ymdrechion yn uwch i fyny i sicrhau bod trethdalwyr yn cydymffurfio yn y lle cyntaf a blaenoriaethu achosion mwy o faint ac achosion effaith uwch. Enillion CThEF o'i weithgareddau cydymffurfiaeth â threth ar gyfer y DU gyfan oedd £34.0 biliwn yn 2022-23, sef cynnydd o 10% o gymharu â 2021-22 ac yn uwch na'r cyfartaledd dros y pum mlynedd diwethaf (2018-19 i 2022-23), sef £33.2 biliwn. Fodd bynnag, roedd enillion cydymffurfio yn 2022-23 islaw targed CThEF, sef £36 biliwn. Fel cyfran o gyfanswm y refeniw, parhaodd enillion cydymffurfio ar 4.2% (paragraffau 2.28 i 2.30).

17 Mae dyledion treth y DU wedi cynyddu ers 2022 ac maent yn dal i fod yn fwy na lefelau cyn y pandemig. Mae ffactorau allanol sy'n effeithio ar allu trethdalwyr i dalu'r dreth sy'n ddyledus ganddynt, gan gynnwys pwysau chwyddiannol presennol a chynnydd mewn costau byw, yn effeithio ar falans dyledion CThEF. Ar 31 Mawrth 2023, cyfanswm y dyledion treth ar gyfer y DU oedd £43.9 biliwn, 11.9% (£4.7 biliwn) yn uwch na lefel y ddyled a gofnodwyd gan CThEF ar 31 Mawrth 2022. Gwnaeth dyledion treth fwy na threblu yn ystod chwe mis cyntaf 2020-21 oherwydd effaith economaidd ehangach pandemig COVID-19 a phenderfyniad CThEF i atal y rhan fwyaf o'i weithgarwch casglu dyledion. Mae'n dal i fod yn uwch nag ydoedd yn ystod y pum mlynedd cyn y pandemig pan oedd dyledion treth tua £14 biliwn ar gyfartaledd. Mae gan CThEF strategaeth newydd i leihau dyledion treth yn yr hirdymor ond roedd yn disgwyl iddynt barhau'n uchel yn ystod 2023-24. Nid yw CThEF yn llunio amcangyfrif o gyfanswm y dyledion treth incwm y gellir eu priodoli i drethdalwyr Cymreig (paragraffau 2.33 a 2.34).

Costau

18 Yn 2022-23, aeth CThEF i gostau o £0.4 miliwn wrth weinyddu treth incwm Cymru ac ailgododd dâl am hynny ar Lywodraeth Cymru. Gwnaethom archwilio'r ffordd roedd CThEF yn amcangyfrif costau casglu a gweinyddu treth incwm Cymru ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2023. Yn seiliedig ar ein gwaith archwilio, rydym wedi dod i'r casgliad bod y swm a dalwyd gan Lywodraeth Cymru yn gywir a theg yng nghyd-destun y cytundeb rhwng CThEF a Llywodraeth Cymru (paragraffau 3.4 a 3.5).